

Dato: 01.08.2012
Arkivref: 2012/14976-3

Saksnr	Utvalg	Møtedato
	Fylkesutvalg	27.08.2012

Høring - endringer i valgloven og valgforskriften

Innstilling

- Fylkesutvalget slutter seg til departementets forslag til endringer i valgloven og valgforskriften.*
- Evalueringen av valget i 2011 tas til orientering.*

Saksutredning

Bakgrunn og saksopplysninger

Kommunal- og regionaldepartementet har sendt på høring forslag til endringer i valgloven og valgforskriften. I høringsnotatet inngår også en evaluering av valget i 2011.

Departementet foreslår følgende lovendringer:

- Manntallet
 - Ansvar for etablering og oppdatering av manntall overføres til statlige myndigheter.
 - Det etableres en frysdato for når manntallet ikke lenger kan endres.
 - Det etableres et foreløpig manntall per 2. januar i valgåret.
 - Forskriftshjemmelen rundt manntallsføringen utvides noe.
- Kommunenes ansvar for å vurdere valglokalenes egnethet og tilgjengelighet presiseres i lov.
- Det innføres nye regler for forhåndsstemmegivning for velgere som stemmer i egen kommune, ved at velger legger stemmeseddel direkte i urnen etter at denne er stemplet og elektronisk krysset av i manntallet for godkjent stemmegivning.
- Det stilles krav til at minst to stemmemottakere skal være tilstede ved mottak av forhåndsstemmer.

Det foreslås følgende forskriftsendring:

- Det fastsettes en standard mal med krav til utformingen av stemmesedler ved stortingsvalg.

Manntall

I henhold til valglovens § 2-3 (1), er det valgstyret i den enkelte kommune som er ansvarlig for at det blir ført manntall over alle personer som har stemmerett i kommunen ved det kommende valget.

Folkeregistermyndigheten (Skattedirektoratet - SKD) har etter valgloven § 2-5 (b) et selvstendig ansvar for på en hensiktsmessig måte, å stille til disposisjon for valgmyndighetene opplysninger om hvem som skal innføres i manntallet i kommunen.

For å kontrollere valgbarheten til de foreslåtte kandidatene og underskriftene på valglistene har fylkeskommunene og kommunene behov for tilgang til manntallsopplysninger fra 1. april i valgåret. Folkeregistermyndigheten plikter derfor etter valgloven § 2-5 (a) også å stille til disposisjon et uttrekk av folkeregisteret per 1. april i valgåret basert på stemmerettsvilkårene på det tidspunktet. Dette manntallet betegnes som et ”foreløpig manntall”.

Folkeregistermyndigheten har i dag kun plikt til å stille de nødvendige rådata til disposisjon for kommunene. Kommunene er etter valgloven § 2-3 ansvarlig for å føre manntall for sin kommune. Det vil si å bearbeide rådata mottatt fra SKD til bruk ved selve stemmegivningen. I praksis gjøres dette av kommunenes leverandører av valgdatasystem.

Fra 2013 vil departementet være leverandør for kommunene gjennom et nytt sentralt valgdatasystem (EVA), og kommunene vil få tilgang til manntallet elektronisk. Etter departementets vurdering er det derfor både nødvendig og hensiktsmessig å endre de juridiske ansvarsforholdene rundt manntallsføringen. Det er departementets vurdering at bearbeiding av data fra SKD til ferdige manntall bør skje på statlig hånd, ikke av private dataleverandører på vegne av kommunene slik tilfellet har vært hittil. Dette har også lenge vært et ønske fra kommunene. Videre vil en felles statlig manntallsløsning sikre at ingen velgere kan bli manntallsført flere steder, eller at noen velgere urettmessig faller ut av manntallet.

Det foreslås en ansvarsdeling der departementet overtar kommunens ansvar for selve opprettelse av manntallet og for den delen av oppdateringene som gjøres maskinelt.

Det enkelte valgstyre vil ha ansvar for å oppdatere manntallet med eventuelle manuelle rettinger i tråd med valgloven og -forskriften. Dette gjelder innføringen av norske statsborgere som har bodd i utlandet i mer enn 10 år, oppretting av feil eller klage som ikke er en del av de oppdateringene som kommer fra SKD.

Etter ønske fra en del kommuner og fylkeskommuner foreslår departementet at foreløpig manntall produseres per 2. januar i valgåret. Dette utkastet kan oppdateres månedlig fram til skjæringsdatoen 30. juni. Ordinært valgmanntall per 30. juni oppdateres daglig fram til lørdag før valgdagen.

Manntallet skal etter valgforskriften § 2 oppdateres av valgstyrene så langt det er praktisk mulig. Departementet er kjent med at dette praktiseres forskjellig av de ulike valgstyrene. Departementet foreslår at manntallet fryses lørdag før valgdagen. Dette sikrer at alle kommuner har likt manntall på valgdagen(e).

Det må gjøres unntak for utenlandsboende og personer som har avgitt forhåndsstemme i rett tid ved en utenriksstasjon, og som samtidig har søkt om innføring i manntallet. Søknader fra disse som mottas etter lørdagen skal kommunene føre inn i manntallet selv.

Fylkesrådmannen slutter seg til departementets forslag.

Forhåndsstemmegivning innenriks

Forhåndsstemmegivningen skjer ved at velgeren først legitimerer seg hos stemmemottaker, jf. § 8-4 (2). Etter å ha legitimert seg, får velgeren en stemmeseddelkonvolutt av valgfunksjonæren. I avlukket legges stemmeseddelen i konvolutten og velgeren går til stemmemottaker. Valgkortet legges sammen med stemmeseddelkonvolutten i omslagskonvolutt med vindu.

Omslagskonvolutten skal limes igjen og legges i en urne. Dersom velgeren er manntallsført i en annen kommune, sendes stemmegivningen dit.

Ingen forhåndsstemmegivninger er gjenstand for prøving og godkjenning samtidig med at stemmen avgis. Prøving skjer alltid i ettertid av valgstyret.

Prosedyren rundt forhåndsstemmegivning er vesensforskjellig fra slik velgeren avgir stemme ved valgtinget, der velgeren selv legger stemmeseddelen i urnen.

Med innføring av et nytt valgadministrativt datasystem og et elektronisk online manntall tilgjengelig i alle kommuner ligger forholdene etter departementets vurdering godt til rette for å vurdere endringer i dagens ordning.

Departementet foreslår en prosedyre som i større grad ligner de prosedyrer som velgeren møter ved stemmegivningen på valgtinget:

1. Velgere som avgir stemme i den kommunen de er manntallsført benytter ikke stemmeseddelkonvolutt, men legger sin stemme direkte i urnen. Dette forutsetter:
 - at stemmeseddelen stemples,
 - online tilknytning til manntallet i det stemmen avgis,
 - at stemmegivningen godkjennes idet velgeren krysses av i manntallet og stemmen legges i urnen.
2. Har kommunen ikke online tilgang til manntallet, må stemmeseddelkonvolutter benyttes.
3. Kommunen kan selv bestemme om det også av andre årsaker bør benyttes stemmeseddelkonvolutt.
4. Velgere som avgir stemme i en annen kommune enn de er manntallsført, må benytte stemmeseddelkonvolutt.

Departementet mener at en ordning der de fleste velgerne selv legger stemmeseddelen i en forseglet urne kan gi velgerne ytterligere tillit til at valget er hemmelig. Risikoen for at stemmegivninger skal komme på avveie eller bli behandlet feil, minsker betraktelig.

Etter dagens lov har ikke stemmemottakere ved forhåndsstemmegivningen myndighet til å godkjenne forhåndsstemmer. Når tidspunktet for godkjenning flyttes betyr det også at de som etter loven oppnevnes som stemmemottakere samtidig gis myndighet til å godkjenne ordinære stemmegivninger som legges i urnen.

Når stemmeseddelkonvolutten fjernes, må man ha en annen måte å sikre at velgere ikke får godkjent flere stemmer. Uten konvolutt godkjennes stemmen i det den legges i urnen. Det foreslås derfor at stemmeseddelen stemples før den legges i urnen slik ordningen er på valgtinget.

En forutsetning for en ordning der stemmegivningen godkjennes samtidig som velgeren avgir stemme er at stemmemottaker har tilgang til et oppdatert online manntall under stemmegivningen. Dette er for å sjekke at velgeren har stemmerett i kommunen og ikke allerede har fått godkjent en stemme.

I dag er det opp til valgstyret å bestemme hvor mange stemmemottakere som skal være til stede i valglokalet ved forhåndsstemmegivningen.

Det er nødvendig å innføre krav om at det skal være to personer til stede når det mottas stemmer og disse samtidig godkjennes. Stemmemottakerne har både manntallet, stemmesedler, stempel til stempling av stemmeseddelen og urne tilgjengelig. At to personer er til stede er nødvendig for å sikre tilliten til valgordningen, og beskytte valgfunksjonærer mot mistenkeliggjøring. Mange kommuner oppfyller alt kravet. Ressurser som i dag brukes ved godkjenningen av stemmer hos valgstyret i ettertid, vil måtte brukes ved mottak av stemmer.

Fylkesrådmannen slutter seg til departementets forslag til endrede prosedyrer for forhåndsstemming i egen kommune. Kravet om to stemmemottakere kan nok medføre at noen kommuner finner det nødvendig å redusere antall stemmesteder, men er en nødvendig konsekvens av endringene.

Tilgjengelighet

Departementet har vurdert behovet for presiseringer i regelverket for tilgjengelighet til og i valglokaler.

Valglovens § 8-3 (1) som gjelder for forhåndsstemmegivningen krever at stemmegivningen skal foregå i "egnet lokale". Tilsvarende formulering benyttes ikke for stemmegivning på valgtinget.

Kravet om tilgjengelighet omfatter både tilgjengelighet til valglokaler og inne i selve valglokalene. Departementets målsetting er at samtlige valglokaler skal være lagt til rette for alle velgergrupper, slik at alle med stemmerett skal få mulighet til delta i valg. Departementet mener videre at det er ønskelig at valgforskriftenes bestemmelser om tilgjengelighet og tilrettelegging flyttes fra valgforskriften til valgloven. En lovregulering vil være med på å synliggjøre velgernes rettigheter, og tydeliggjøre kommunenes ansvar for å tilrettelegge ved valg. Forslagene til lovendring er kun en presisering av gjeldende rett, og innebærer ingen endring i kommunenes plikter.

Fylkesrådmannen slutter seg til departementets forslag.

Stemmesedler

Stemmesedlene som trykkes opp av de ulike valgstyrene og fylkesvalgstyrene har ulik utforming. Dette medfører at velgerne kan få stemmesedler som ikke er universelt utformet. For kommunene og fylkeskommunene kan ulike formater gi problemer i opptellingen, særlig ved bruk av skanning. For bedre å sikre krav til universell utforming, og for å ivareta behov til skanning av stemmesedler, bør utformingskrav i større grad standardiseres. En slik standardisering foreslås tatt inn i valgforskriften.

Fylkesrådmannen slutter seg til departementets forslag.

Fylkesrådmannens anbefalinger

Fylkesrådmannen anbefaler at fylkesutvalget slutter seg til departementets forslag til endringer i valgloven og valgforskriften. Evalueringen av valget i 2011 anbefales tatt til orientering.

Oslo, 8. august 2012

Tron Ole Bamrud
fylkesrådmann

Saksbehandler: Hans Børte

Vedlegg: Link til KRDs høringsnotatet:

[http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/dok/hoeringer/hoeringsdok/2012/horing---forslag-til-
endringer-i-valglov/horingsnotat.html?id=680958](http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/dok/hoeringer/hoeringsdok/2012/horing---forslag-til-
endringer-i-valglov/horingsnotat.html?id=680958)